

« De meritis operum idem semper tenuit, tenet et tenebit quod S. R. Ecclesia docet et praedicat, quod scilicet opera nostra facta in gratia Dei sunt meritoria vitae aeternae, quod tamen meritum principaliter credit fundari in sanguine Christi, et ita de eius mandato fuit praedicatum Mutinae ut patet in litteris p^{ti} vicarii sub die 1 martii. 1543 et hoc ipsum expresse asserit rev. dominus in litteris suis ad vic. praedict. dat. Bononiae die 25 maii 1554 et patet in mod praedicandi Novariae n. 8¹; eum ita sentire arguunt elemosinae et opera bona quae quotidie facit et fecit.

De bello iusto maxime contra hereticos ipse nunquam dixit nec dubitavit quin id liceret et deberet, ut probatur evidenter in litteris eius ad rev. card. Farnesium Viennae datis sub die 17 Novembris 1539 et die ult. eiusdem² et in voto inserto ibidem.³ Item in s. consistorio suavit Paulo III bo. me. ut belli foedus iniret cum principibus catholici contra protestantes, de quo extant etiam plures aliae litterae ».

Contro l'accusa per il libro *Del beneficio di Christo* si faceva valere: locorum et fuit sibi comendatus a theologis et inquisitoribus, quibus eum legendum dederat; postquam intellexit eum reprobatum esse ab officio s. Inquisitionis ipse etiam ex tunc eum reprobavit et reprobandum censet. De favore praestito hereticis non potest rev. dominus reprehendi, cum immo semper faverit officio s. Inquisitionis ubique locorum et praecipue Mutinae, Bononiae, Novariae, et extant plures litterae rev. dom. Inquisitorum de Urbe et aliorum, qui usi sunt opera ipsius in negotio inquisitionis, et apud eorum officium procuravit hereticos plures castigari prout censet esse castigandos et puniendos, et praecipue Bononiae punivit quandam fabrum lignarium hereticum et alium inquisitum de heresi exclusit ab officio Antianorum et heretici Mutinenses habebant eum pro persecutore et inimico ipsorum. De pollicitatione illa⁴ non est curandum, quia non erat obligatoria, sed forte fuerunt verba generalia et curialia ».

86-103. Retrattione del Pergola fatta in Modena sopra il pulpito a dì 15 di Giugno 1544 in due prediche — era finora ignota.⁵

104-114. Parere di M. Antonius Borghesius⁶ sul processo del Morone. Per la preistoria del processo è di grande importanza subito in principio quanto segue: « Et presuppono quod fel. rec. Paulus IV primis diebus suae assumptionis ad pontificatum deputavit commissarios ad diversas Italiae civitates ad querendas informationes et testes contra ill. et rev. card. Moronum et sic pro speciali

¹ I passi suddetti sono, nel codice, a p. 70 s.

² Vedi DITTRICH, *Nuntiaturberichte Morones* 49 s., 57 s.

³ Cfr. codice p. 59 s.

⁴ L'accusa aveva sostenuto « quod hereticis seu de heresi suspectis favit et precipue Bononiae, quibus pollicitus est, quod si mitteretur ex urbe aliqua provisio contra eos quod caperentur, quod illos premoneret asserendo illos hereticos non esse persequendos ex quo Deus ipse tolerat eos ».

⁵ Sul Pergola col BUSCHBELL 208 e 315 cfr. CARCERERI, *Riforma e inquisizione nel ducato di Urbino* (Verona 1911) 13 s.

⁶ Su questo famoso giurista cfr. MORONI VI, 37 s. e sopra p. 510.